

Om svårigheten att vara en antirasistisk forskare och aktivist i dagens Sverige
(längre version av artikel som publicerats i *Arena* 4/2011)

Tobias Hübinette

I en anglo-amerikansk kontext är det sedan länge accepterat att både vara forskare och aktivist. I svenska forskarsammanhang är detta dock inte lika accepterat, åtminstone inte längre, och det kan också få oanade konsekvenser för den som väljer att vara det. Denna artikel utgår från egna erfarenheter av att vara en politiskt engagerad forskare och berättar en historia som innehåller avsked, utfrysning och även hot och våld.

Inom den amerikanska högskolevärlden hittas en position som går under namnet *the scholar-activist* eller forskaraktivisten, och som delvis kan jämföras med den franska kulturvärldens *l'intellectuel public*, den offentlige intellektuelle, i termer av samhällelig och kulturell acceptans och även akademisk respekt. I båda fallen handlar det om forskare och skriftställare vilka medvetet engagerar sig i både det akademiska livet, kulturvärlden och samhället i stort genom att diskutera och debattera aktuella frågor och problem och i många fall också organisera sig och delta i politisk aktivism av olika slag. I de allra flesta fall har de aktivistiska akademikerna varit liberala eller socialistiska, och varit knutna till en social rörelse såsom arbetarrörelsen, kvinnorörelsen, den antirasistiska rörelsen eller olika minoritetsrörelser.

Listan över kända personer som intagit denna position av att både vara akademiker och aktivist är lång med en genealogi som anses gå tillbaka till W.E.B. Du Bois i USA och Émile Zola i Frankrike vilka för mer än ett sekel sedan båda var aktiva antirasister, och som inkluderar amerikaner som Angela Davis, Cornel West, Chandra Mohanty, bell hooks, Gloria Anzaldúa och Patricia Hill Collins och fransmän som Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Louis Althusser, Michel Foucault och Julia Kristeva (Drake 2005; Robbins 1990; Wolin 2010). Flera av dessa levde tidvis under jorden, tillbringade tid i fängelse och deltog i radikal gatukamp. Själva idén med att vara akademiker och aktivist handlar förenklat om att använda sig av den ställning i samhället som forskare och intellektuella tilldelas och åtnjuter i egenskap av att producera och disseminera kunskap, och koppla detta privilegium att kunna tala och verka i offentligheten till politiska frågor och sociala rörelser. Generellt har det åtminstone tidigare varit närmast en självklarhet i USA och Frankrike att forskare och intellektuella som står politiskt till vänster också har förväntats vara aktivister.

I USA har de antirasistiska forskaraktivisterna, för att begränsa oss till detta land och denna grupp, under senare tid kommit att förknippas med kampen för införandet och upprätthållandet av så kallade *ethnic studies*, det vill säga undervisning och forskning om minoriteterna i USA och som motsvarar svensk och nordisk IMER-forskning. Kampen för införandet av detta fält på högskolorna i USA var en integrerad del i den svarta amerikanska medborgarrättsrörelsen och i de andra sociala rörelser som växte fram bland minoriteter som latinamerikaner, asiater och indianer i USA kring 1968, och drevs igenom med hjälp av omfattande forskaraktivism och studentstrejker (Butler & Schmitz 1992; Lowe 1996: 37-59).

Under 1980- och 90-talen när *ethnic studies* slutgiltigt institutionaliserades inom den amerikanska forskarvärlden och när nya kritiska teorier såsom feministisk, queer och postkolonial forskning och kritiska ras- och vithetsstudier introducerades, resulterade detta i

det så kallade "campuskriget" vid de amerikanska högskolorna (Jonsson 1993). "Campuskriget" handlade om alla de utmaningar och allt det motstånd som det amerikanska majoritetssamhället ställdes inför och mobiliserade när kvinnors, icke-heterosexuellas och icke-vitas perspektiv började ta alltmer plats inom akademien. Det var dessutom under dessa decennier som de första stora årskullarna av icke-vita studenter började studera på de amerikanska högskolorna, och särskilt på de tidigare av vita amerikaner helt dominerade elituniversitetet vilket också förorsakade många friktioner och konflikter. Idag har dock särskilt postkolonial forskning och *ethnic studies* drabbats av en så kallad *backlash* i USA som ett resultat av kriget mot terrorismen och kritiken mot mångkulturalismen, vilket har lett till att postkoloniala forskare har anklagats för att stödja antivästerländska tendenser och attityder och att många *ethnic studies*-institutioner har lagts ned medan forskare som tillhör de båda fälten har tvingats lämna högskolevärlden.

För att nu övergå till den svenska kontexten, så har forskare och intellektuella verkat som aktivister även i Sverige och särskilt gäller detta de som tillhörde den nya vänstern på 1960- och 70-talen. Idag är dock forskaraktivistpositionen inte lika vanligt företrädd inom den svenska akademien med undantag för dem som engagerar sig i frågor som är relaterade till så kallade identitetspolitiska rörelser, och som samlar sig kring kategorier som kön, sexualitet, ras och etnicitet snarare än klass. Vad gäller de antirasistiska forskaraktivisterna så är många av dem sedan 2006 organiserade i Antirasistiska akademien där en heterogen samling av forskare och högskoleanknutna som ägnar sig åt IMER-forskning, postkoloniala studier och kritiska ras- och vithetsstudier hittas.

Det finns dock en avgörande skillnad mellan amerikanska *ethnic studies* och svensk IMER-forskning, nämligen det faktum att det förstnämnda forskningsfältet uppstod och växte fram som en integrerad del av en social rörelse bland minoriteterna själva medan det svenska forskningsområdets uppkomst och framväxt var ett resultat av en statlig migrations- och integrationspolitik som tog sig uttryck i Invandrarutredningen och Expertgruppen för invandrarforskning på 1970-talet och inom vilken IMER-forskningen föddes (Olsson & Rabo 2009; Wigerfelt 2010).

Uppkomsten av amerikanska *ethnic studies* kan i stället snarare jämföras med framväxten och institutionaliseringen av den svenska genusforskningen som bars upp av en social rörelse och en lärar- och forskarkår som numerärt dominerades av kvinnor till skillnad från IMER-forskningen som redan från början bars upp av infödda svenskar (Liinason 2011). Denna diskrepans inom den svenska IMER-forskningen mellan vilka som forskar och vilka som beforskas och i relation till uppkomsten av och situationen inom den svenska genusforskningen har Ylva Habel (2008: 49) uppmärksammat i en artikel om svensk vithet där hon påpekar följande: "Något som skvallrar om vår kollektiva förmåga att bortse från vithetens maktaspekter är att vi accepterar att den svenska vithetskritik och intersektionalitets- och postkoloniala forskning som fått mest spridning skrivs av vita. Inom feministisk och queerteoretisk forskning skulle det vara omöjligt att godta att män respektive heterosexuella ledde och dominerade dessa fält. Vem som helst skulle ögonblickligen se intressekonflikterna i detta."

En liknande analys har Stefan Jonsson (2008) argumenterat för i en artikel om hur den svenska diskrimineringsforskningen marginaliserades i samma stund som ett antal forskare som själva hade migrationsbakgrund inträdde inom IMER-fältet och introducerade nya begrepp och perspektiv genom den statliga utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering: "Bakom denna forskning står ett kosmopolitiskt kollektiv. De har mött det

svenska samhällets diskriminering och kan fördjupa förståelsen av hur den fungerar. De har gett avgörande bidrag till det svenska samhällets självförståelse. Det är en bedrift som borde erkännas och välkomnas. Men i stället likgiltighet, nedlåtenhet eller värre. Forskarna fick tillfälle att säga något om det svenska samhället. Vad de sade var tydligen något som Sverige inte vill veta om sig självt.” Allt detta har sammantaget inneburit att även om det existerar ett antal IMER-forskningsinstitutioner och centra runt om vid landets lärosäten så har postkolonial forskning och kritiska ras- och vithetsstudier aldrig kommit att institutionaliseras inom den svenska högskolevärlden till skillnad från exempelvis i Nordamerika, Australien, Storbritannien och Tyskland där sådana institut numera existerar.

Så var kommer jag själv in i allt detta som svensk antirasistisk forskare och aktivist? Jag har en bakgrund som politisk aktivist, som anarkist och antifascist, och ett tidigare yrkesliv inom media bakom mig med nazism, fascism, rasism och kolonialism som huvudämnen innan jag doktorerade i koreaforskning (*Korean studies*) vid Stockholms universitet och började forska om frågor som rör Asien och adoption utifrån ett antirasistiskt engagemang. Det är i relation till den svenska asien- och adoptionsforskningen som denna artikel kommer att kretsa kring i första hand, och som berättar om den begränsade möjligheten i Sverige att kunna vara en antirasistisk forskare och en antirasistisk aktivist på en och samma gång och kanske framför allt hur illa en sådan person kan råka ut som mer eller mindre ensam för en antirasistisk kamp inom ett visst forskningsfält. Artikeln är med andra ord självbiografisk i den meningen att jag använder min egen erfarenhet som ett exempel på vad en antirasistisk forskare kan drabbas av inom den svenska högskole- och forskarvärlden.

Vid den institution där jag genomgick grund- och forskarutbildningen, Institutionen för orientaliska språk vid Stockholms universitet, pågår undervisning och forskning om Asien och asiater och som geografiskt täcker en mängd olika kulturer, folk och länder från Turkiet i väster till Japan i öster. Under min tid som doktorand i koreaforskning mellan åren 2001-05 vid denna institution presenterade och publicerade jag olika texter som kritiserade den svenska asienforskningen för att vara antikverad, oteoretisk och kolonialt färgad, och jag drev också en kampanj inom universitetet för att försöka få institutionen att byta namn utifrån en postkolonial kritik (Hübinette 2002, 2003b, 2007).

Resultatet av detta mitt antirasistiska engagemang som också tog sig uttryck i kritiska artiklar som problematiserade hur vita svenskar förhåller sig till Asien och asiater även i icke-akademiska sammanhang, blev att jag betraktades som en besvärlig kollega som utmanade en disciplin där flertalet forskare är vita västerlänningar och inte själva asiater (Hübinette 2003c, 2005a, 2005b). Jag publicerade och presenterade också vid denna tid regelbundet inom den svenska och nordiska adoptionsforskningen, där jag förfäktade ett kritiskt postkolonialt feministiskt perspektiv som ej precis är det rådande inom en adoptionsforskning som präglas av ett normativt och västcentriskt synsätt och där flertalet forskare är vita adoptivföräldrar och få är adopterade (Hübinette 2001, 2003a, 2004). Även inom adoptionsforskningen betraktades jag som en obekvämlig forskare och debattör vilket spädades på av att jag vid denna tid också deltog i att producera ett flertal uppmärksammade kritiska reportage och dokumentärer om adoption och adopterade vid sidan av mina doktorandstudier.

Det starka motståndet från asien- och adoptionsforskarna mot mina publikationer och perspektiv gjorde att mina kritiker drog upp mitt tidigare liv som anarkist och antifascist då jag också lagfördes flera gånger för bland annat aktioner riktade mot nazister och högerextremister, och använde detta faktum som ett bevis på att jag egentligen bara förestod extremism, kriminalitet och terrorism. På samma sätt kom flera av mina tidigare publikationer

och dokumentärer inom media att tas upp som exempel på oetisk och oseriös forskning genom att jag framför allt hade ägnat mig åt att gräva upp vilka de svenska högerextremisterna var under mellankrigstiden och deltagit i att avslöja flera prominenta personer som nazister och fascister, det vill säga det tolkades som att jag inte tog någon hänsyn till barn och släktingar till särskilt sådana högerextremister som tillhört socialgrupp 1 varav många också var forskare.

Min handledare som redan från början var tveksam till att jag blev doktorand på grund av tidigare domar och på grund av en magisteruppsats som kritiserade den svenska och västerländska synen på Korea och koreaner, samt prefekten, dekanen och rektorn liksom flera kollegor vid institutionen kontaktades och uppvaktades regelbundet av ett flertal asien- och adoptionsrelaterade forskare från Sverige och andra länder, och vilka uttryckte en önskan om att stoppa mitt fortsatta publicerande och min kommande avhandling. Både handledare, prefekt och vissa kollegor lierade sig med dessa bakom min rygg, höll möten med dem och kontaktade på eget initiativ ytterligare personer som var kritiska till mig och vilka alla hade det gemensamt att de uppfattade att jag genom mina texter kränkte, sårade, förnedrade och attackerade och vanhedrade olika grupper och individer i samhället såsom svenskar med högerextremister i familjen och släkten tillhörandes den övre medelklassen och överklassen, vita västerlänningar som ägnar sig åt och intresserar sig för Asien och asiater, vita män som är gifta med asiatiska kvinnor och vita västerlänningar som adopterar icke-vita barn.

På grund av alla dessa konflikter runt mig vid universitetet figurerade jag även i svensk och utländsk media i bland andra *Svenska Dagbladet*, *SVT*, *Aftonbladet*, *The Times* och *Le Monde* som varandes en ”omvänd rasist” och en tidigare dömd ”extremist” liksom en oetisk forskare efter att ha publicerat en bok som namngav närmare 30 000 svenska högerextremister och efter att ha blivit utesluten ur det europeiska akademiska sällskapet för koreaforskare för att ha debatterat offentligt om blandrelationer och utlandsadoptioner då många manliga asienforskare är gifta med asiatiska kvinnor och många kvinnliga asienforskare har adopterat asiatiska barn.

Min dåvarande hemsida som låg under institutionens hemsida stängdes ned på rektors begäran efter all negativ medieuppmärksamhet och Stockholms universitets chefsjurist kallades in för att granska om mina publikationer kunde utgöra exempel på hets mot folkgrupp, förtal av avliden och ärekränkning, och anmälningar med dessa rubriceringar lämnades in till både PO, DO och polisen. Jag blev även ett eget ärende hos dekanen och inom humanistiska fakulteten dit en stor mängd brev inkom och som i de allra flesta fall handlade om att jag helt enkelt borde bli avskedad i egenskap av att vara en ”omvänd rasist”, ”kriminell” och en galen, oetisk och oseriös forskare. De inkommande breven samlades i en särskild mapp tillsammans med mina egna utgående mejl som utan min vetskap hamnade där för att bli offentlig handling för media och mina kritiker att ta del av, och jag uppmanades skriftligen av prefekten att sluta delta i offentliga debatter och diskussioner utanför akademien där jag angav att jag var knuten till Stockholms universitet.

Min disputation som ägde rum 2005 blev därför kanske inte förvånande en närmast osannolik tillställning med en fullsatt aula bestående av å ena sidan asien- och adoptionsforskare och asien- och adoptionsrelaterade personer, högerextremister och barn och släktingar till nazister samt vita adoptivföräldrar och vita män som lever med asiatiska kvinnor och vilka alla ville markera att de tyckte illa om mig, och å andra sidan en stor grupp asiater och adopterade vilka gav mig stöd. Opponenten som kallats in av handledare och prefekt för att underkänna mig fokuserade nästan enbart på mig som person, och disputationen utvecklades till en aggressiv

utfrågning och något av en fars med starka reaktioner från publiken inklusive en så kallad extraopponering av en seniorforskare som upprört anklagade mig för ”omvänd rasism”, och efteråt försökte en professor vid Stockholms universitet till och med få min avhandling underkänd retroaktivt.

Några månader efter disputationen lämnade min dåvarande fru mig tillsammans med en vän på grund av all destruktiv uppmärksamhet och uppståndelse kring mig, och där disputationen verkligen blev droppen. I samband med skilsmässan dömdes jag för att ha hotat min före detta vän och för att av misstag ha orsakat en mindre brand i den lägenhet där jag fortsatte att bo kvar i ensam, en händelse som i medierna framställdes som i det närmaste ett terroristdåd. Detta ledde till att jag sades upp från institutionen och universitetet trots att jag var på väg att erhålla både ett postdok-stipendium i Sverige och för en utlandsvistelse och medel för ett större forskningsprojekt. De sista månaderna förbjöds jag att rent fysiskt besöka institutionen av rädsla för att jag skulle kunna genomföra ett attentat där. Prefekten tillskrev även flera av forskningsråden att jag inte längre var välkommen vid institutionen och att jag var en oetisk och oseriös forskare, och jag fråntogs därefter postdok-stipendierna. De forskningsmedel jag slutligen erhöll tillsammans med en annan forskare var dessutom halverade, vilket signalerade att de enbart skulle gå till min medsökande kollega, vilket hon dock ej gick med på utan i stället delade vi på summan.

Vid årsskiftet 2006/07 förlade jag min decimerade del av projektmedlen till Mångkulturellt centrum där jag fortfarande arbetar, efter att dussintalet institutioner vid olika högskolor sagt nej till att inhysa mig på grund av mitt rykte som ackumulerats under doktorandåren vid Stockholms universitet om att vara ”omvänd rasist”, ”kriminell” och ”extremist”. Jag har därefter av förståeliga skäl successivt lämnat asien- och adoptionsfrågorna bakom mig, och alltmer profilerat mig som en forskare inom kritisk ras- och vithetsforskning med frågor om rasism och diskriminering i fokus. Även detta har dock föranlett problem som faktiskt har varit än värre än de jag råkade ut för under tiden vid Stockholms universitet.

År 2007 kontrakterade en grupp bestående av adoptions- och Korearelaterade personer som funnit varandra genom kampanjen mot mig inför disputationen en kriminell aktör till en kostnad av 200 000 kr med avsikt att en gång för alla tysta mig och få mig att sluta publicera, och med en ”beställning” som innebar en ”set up” i form av att ett antal attentat och hot skulle utföras som jag oskyldigt skulle anklagas och dömas för och där bränder hos min förra fru och min förra vän ingick liksom bränder på institutionen och hemma hos min före detta handledare och prefekt inklusive hot och utpressning mot samtliga dessa, och dessutom skulle jag våldtas.

Det hela slutade med ett mindre välregisserat brandattentat på institutionen och påhittade och fingerade hot via internet, vilket ledde till att jag åtalades för detta och återigen hängdes ut i media såsom varandes en ”omvänd rasist” och en ”terrorist” som sades vara fruktad och föraktad av många både inom och utanför akademien. Min förra handledare och prefekt drev fallet vidare till hovrätten med stöd från Stockholms universitet vars säkerhetschef hade organiserat vakthållning utanför deras bostäder och skydd för deras familjer efter brandattentatet av rädsla för mig. Jag frikändes i en efterföljande rättegång, men var nära att råka illa ut då två inhyrda torpeder besökte Mångkulturellt centrum innan rättegången för att ”hämta upp” mig och förhindra min närvaro vid domstolsförhandlingen. En mindre byggnad brändes också ned till grunden vid Mångkulturellt centrum i samband med detta, men jag hade vid denna tid sett till att hålla mig undan i annat land. Under denna period som pågick åren 2007-09 och som resulterade i flera ofrivilliga utlandsvistelser blev jag också

regelbundet telefonterroriserad och kollegor erhöll märkliga telefonsamtal som handlade om mig, och vid ett tillfälle var det mycket nära att jag än en gång blev uthängd i media för att vara en ”omvänd rasist” och en galen och oetisk forskare, något som avstyrades genom att mina förra fru, min förre vän, mina adoptivföräldrar och min forskarkollega ringde redaktionen i fråga.

Så vad kan man då lära av denna märkliga historia som jag här grovt har sammanfattat? För att återknyta till inledningen, så innebär denna min egen erfarenhet åtminstone för mig att jag har lärt mig att möjligheten och potentialen att vara forskare och aktivist och att vara en specifikt antirasistisk forskare är mycket kringskuren i Sverige jämfört med situationen i andra länder, samt att de som är det faktiskt riskerar sådana obehagliga ingredienser som arbetslöshet och skilsmässa, övervakning och yttrandeförbud, uthängning och utfrysning, indragna och uteblivna forskningsmedel och även hot och våld. Även om min egen erfarenhet som antirasistisk forskare måhända är extrem och möjligen också unik, så är det min övertygelse att all den kraft och all den energi som många personer inom akademien uppenbarligen har ägnat åt att tysta och stoppa mig emanerar från en svensk högskole- och forskarvärld som ännu inte tillåter att antirasistiska röster och perspektiv uttrycks i offentligheten, och särskilt inte när de kommer från representanter för minoriteter som inte tillåts bli sina egna subjekt. Asienforskningen liksom adoptionsforskningen ska helt enkelt fortsätta att domineras av icke-asiater och icke-adopterade, det vill säga av vita västerlänningar och vita adoptivföräldrar.

En kompakt mur av vithet för att tala med Sara Ahmed (2011) försvårar och förhindrar därmed att frågor om vit dominans och vita privilegier inte går att diskutera inom akademien och i offentligheten, och när detta väl görs så mobiliseras ett nätverk av individer och grupper med makt och resurser som dessutom oftast redan är sammanlänkade från uppväxt- och skolor, studie- och doktorandtid och kanske framför allt via gemensamma sociala sammanhang och släktförbindelser för att stoppa detta med alla till buds stående medel för att skydda sina egna monopolpositioner och sanningsanspråk, sina egna självpåtaga koloniala projekt och även sina egna självupplevda rättigheter till den lycka, glädje och njutning som vithetens fortsatta hegemoni innebär.

Referenser

- Ahmed, Sarah. 2011. *Vithetens hegemoni*. Stockholm: Tankekraft.
- Banner-Haley, Charles Pete T. 2010. *From Du Bois to Obama. African American intellectuals in the public forum*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Butler, Johnella & Betty Schmitz. 1992. ”Ethnic studies, women’s studies, and multiculturalism”. *Change* 24 (1): 36-41.
- Drake, David. 2005. *French intellectuals and politics from the Dreyfus affair to the Occupation*. New York: Palgrave Macmillan.
- Habel, Ylva. 2008. ”Whiteness Swedish style”. *Slut* 2: 41-51.
- Hübinette, Tobias. 2001. ”Barnen från det okända landet”. *Orientaliska Studier* 106: 21-38.
- Hübinette, Tobias. 2002. ”Orientaler finns inte längre”. *Dagens Forskning: Tidning för vetenskap och kultur, teknik och samhälle* 1 (13-14): 54.
- Hübinette, Tobias. 2003a. ”Den sista människohandeln”. *Arena* 11 (6): 12-17.
- Hübinette, Tobias. 2003b. ”O-ordet nere för räkning. Orientalismen före och efter Said”, *Känguru: Humanistiska föreningens tidskrift* 9 (1): 4-9.
- Hübinette, Tobias. 2003c. ”Varför dras nazister och högerextremister till Asien?”. *Orientaliska Studier* 111: 36-48.

- Hübinette, Tobias. 2004. "To be a white Swede, an Oriental stereotype, a non-Western immigrant, an Asian tourist and an ethnic Korean. Some notes on the infelicitous performative of adopted Koreans". *Uri Shinmun* 14 (4): 45-49.
- Hübinette, Tobias. 2005a. "Gulinghatet finns överallt". *Aftonbladet Kultur* 20 maj 2005: 34-35.
- Hübinette, Tobias. 2005b. "Vithetens gula feber". *Mana* 8 (2): 11-12.
- Hübinette, Tobias. 2007. "Svenska kulturstudier och östasienforskning - historien om ett uppskjutet möte". I Bodil Axelsson & Johan Fornäs (red.), *Kulturstudier i Sverige*, 77-91. Lund: Studentlitteratur.
- Jonsson, Stefan. 1993. *De andra. Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism*. Stockholm: Norstedts.
- Jonsson, Stefan. 1998. "Blindhet över partigränserna". *Dagens Nyheter Kultur* 2008-05-28: 4-5.
- Liinason, Mia. 2011. *Feminism and the academy. Exploring the politics of institutionalization in gender studies in Sweden*. Lund: Centre for Gender Studies.
- Lowe, Lisa. 1996. *Immigrant acts: On Asian American cultural politics*. Durham: Duke University Press.
- Olsson, Erik & Annika Rabo (red.). 2009 *Vem älskar imerforskning? En jubileumsskrift för CEIFO 2009*. Stockholms universitet: CEIFO.
- Robbins, Bruce (red.). 1990. *Intellectuals: Aesthetics, politics, academics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wigerfelt, Anders S. 2010. "Internationell Migration och Etniska Relationer (IMER) etableras vid Malmö högskola." I Anders S. Wigerfelt & Tomas Peterson (red.), *IMER. Möjligheter och gränser. Festskrift till Björn Fryklund*, 11-38. Malmö högskola: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare.
- Wolin, Richard. 2010. *The wind from the East. French intellectuals, the cultural revolution, and the legacy of the 1960s*. Princeton: Princeton University Press.